

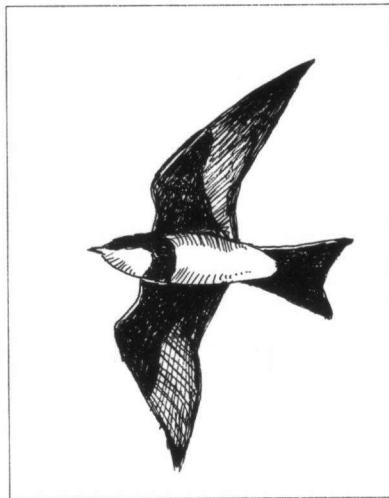
De oeverzwaluwen stonden in 1999 weer volop in de aandacht. Niet alleen bij de medewerkers aan het onderzoek naar het aantal kolonies en de broedparen die zij herbergden in ons gebied, maar ook bij pers en publiek.

Dick A. Jonkers

Oeverzwaluwen tussen Vecht en Eem in 1999 weer geteld

Het totale aantal broedparen was aanzienlijk lager dan in 1998. Toen werden 444 broedparen vastgesteld tegen 261 in dit inventarisatiejaar. De voornaamste oorzaak van deze daling was dat er twee plekken nu onbewoond bleven en het aantal broedparen in wel bewoonde kolonies lager was (tabel 1). De zandhopen achter het expeditiebedrijf in de Bloemendalerpolder bij Weesp waren dit jaar niet bewoond. Zij waren nog niet verwijderd zoals in 1998 werd gevreesd, maar hadden geen steile wandjes meer. Het kostte enige moeite om het aantal bezette hollen in het zandwandje tussen de A1 en de A6 te tellen. De kolonie zit daar op een zeer ongunstige plaats, omringd door de snelwegen met voortdurend langsrazend verkeer. Er bleken nu 13 paren te huizen tegen 30 in het voorgaande jaar.

De inmiddels door Landschapsbeheer Noord-Holland ten westen van de Hollandse Brug bij Muiderberg gerealiseerde zandwand was nog niet bewoond. Even ten zuidwesten daarvan, hemelsbreed op enkele honderden meters afstand, nestelden net als in andere jaren de oeverzwaluwen weer in hun tussen het grove vuil uitgegraven hollen. Door de voortdurende werkzaamheden is het voortbestaan van de kolonie op die plaats onzeker. De beheerder,

Oeverzwaluw

die de oeverzwaluwen een goed hart toedraagt, heeft plannen om elders op het terrein voorzieningen te treffen waardoor de nestgelegenheid wordt veiliggesteld.

Staatsbosbeheer legde een wandje op de Naardermeent aan door in het reliëfrijke deel een wandje van circa een meter hoog af te graven. De kansrijke plaats zo dicht bij het water raakte onmiddellijk bezet, maar er werden geen jongen groot gebracht (zie predatie). De kunstwand van Rijkswaterstaat aan de Oostdijk bevatte iets meer nesten dan in 1998, ondanks het feit dat de hollen niet waren schoongemaakt en opnieuw met zand waren opgevuld. Kennelijk waren de voorheen bezette hollen in de loop van de winter parasieten vrij ge-

raakt. De ervaring heeft namelijk inmiddels geleerd dat kunstwanden na verloop van tijd soms niet bezet zijn omdat er nog steeds parasieten in voorkomen.

Het wandje dat door scholieren en vogelwerkgroepleden in het grondlichaam van de natuurbrug in de Zanderij tussen Hilversum en Bussum was aangelegd, was nog niet bewoond. Wel was te zien dat een zwaluw een graafpoging had ondernomen, maar al direct daarna gestopt was. In het zuidelijk deel van het Gooi, in de Egelshoek bij het Tienhovens Kanaal vestigden zich enkele tientallen paren in opgeworpen grondhopen die ontstonden na het uitgraven van een nieuwe brede sloot en twee petgaten door Natuurmonumenten.

Bij werkzaamheden aan de 's-Gravelandse Vaart bij Loosdrecht bezetten vier paren opgeworpen grondhopen, waarvan er begin juni nog twee aanwezig waren. In verband met de problemen die daar door het verwijderen van de grond ontstonden, schonk de pers uitgebreid aandacht aan deze kolonie. De grond is na het broedseizoen verwijderd (Alten, 1999).

In het Vierde Kwadrant bij Huizen hielden zich weer broedparen op; na het voltooien van de bouwwerkzaamheden is het

gebeurd met de kolonievorming. Op drie plaatsen zagen de oeverzwaluwen kans hun hollen uit te graven. Enkele paren deden dit op een wel heel ongunstige plaats, een leidingsleuf van nog geen meter hoog. Andere paren nestelden in een wandje bij een bouwplaats, waar prompt door onoplettendheid van een shovelmachinist bij de aanleg van een bruggetje nesten verloren gingen. Verder waren er paren die niet zo kwetsbaar waren, door in al jaren aanwezige grondhopen die afgekalfd waren, nesten te bouwen. Zoals gebruikelijk was de wand in de groeve Oostermeent bij Blaricum weer bezet. Het aantal paren was wat lager dan vorig jaar, terwijl toch extra stukken waren afgestoken om meer paren mogelijkheden te bieden. Het gronddepot bij Eemnes bleek verdwenen te zijn, maar iets verderop lagen wel weer grondhopen. Deze waren niet voor bewoning geschikt en verdwenen al voor het broedseizoen.

Hoe voorzichtig moet worden omgegaan met mededelingen via via bleek uit de gang van zaken rond het Raboes bij Eemnes. De inventarisator van voorgaande jaren moest afhaken, maar gaf aan dat een in de buurt wonende agrariër de nesten had geteld. Er zouden er 120 zitten, een toename van 25 procent. Er moest maar even contact worden gezocht. Toen dit na herhaalde pogingen nog steeds niet gelukt was, werd besloten om zelf de kolonie te gaan bekijken. Groot was de verrassing toen bij het bezoek geen enkel nesthol bewoond was! Er waren ook geen tekenen dat er activiteiten waren geweest. Wel zaten bij een groot aantal hollen vogelvlooiën bij de nestingen, die gedeeltelijk overgroeid waren door grassen.

Omgeving

Hoewel niet tot het onderzoeksgebied van de Vogelwerkgroep behorend, wordt ook aandacht geschonken aan kolonies in de omgeving. Dit gebeurt om de onderlinge relaties tussen deze kolonies en die in het gebied tussen Vecht en Eem te kunnen vaststellen. De kolonie op het industrieterrein aan de oostkant van Bunschoten bevatte eind juli 556 nesten en is hiermee de grootste in de regio geweest. Van de kolonie aan de Tureluurweg/A27 waren in juli nog 16 bewoonde nesthollen aanwezig. De rest was door onoplettendheid bij werkzaamheden onder het zand verdwenen. De kunstwand bij de Ooievaarsplassen in Zuidelijk-Flevoland was door 147 paren bezet.

Predatie

Grote aantallen vogels bij elkaar trekken predatoren aan. Bij de stortplaats hing rond de kolonie geregeld een torenvalk rond die zich tussen de voor de nestgaten vliegende oeverzwaluwen stortte en op sperwerwijze kans zag exemplaren te grijpen. De nieuwe kleine kolonie op de Naardermeent was geen lang leven beschoren. De geringe hoogte verleidde een vos ertoe de nesten uit te graven. Bij de Oostdijk ondernam een paar torenvalken dat in de omgeving in een nestkast huisde geregeld vangpogingen. Dit gebeurde ook door een sperwervrouwtje dat uit de muur kwam eten. Plukresten lagen aan de voet van de wand.

De kleine kolonie in het gronddepot in het Vierde Kwadrant bij Huizen was bezocht door een wezel. Nesten waren uit de hollen getrokken, eieren en restjes van jongen lagen verspreid. Predatie door wezels wordt wel vaker in oeverzwaluwkolonies vastgesteld. De kunstwand bij de Ouderkerker-

plas (Bullewijkerplas) bij Ouderkerk langs de A9 werd in het verleden ook door wezels bezocht. Door afscherming aan te brengen heeft men dit daarna weten te voorkomen. Predatie door eksters en kauwtjes bij de nesthollen in de groeve Oostermeent is dit jaar niet geconstateerd.

Bescherming

De werkzaamheden bij de kolonie in de Egelshoek zijn door de aannemer aanvankelijk op een lager pitje en later dicht bij de kolonie stilgezet. De grondhopen zullen volgend jaar verwijderd zijn, maar er leven bij Natuurmonumenten plannen om bij de grondhopen die permanent ten zuiden van het Tienhovensch Kanaal zullen blijven liggen een broedplek te creëren. Om de berg aarde met daarin de broedende oeverzwaluwen aan de 's-Gravelandse Vaart voorlopig veilig te stellen heeft ons lid Kees Alten heel wat werk moeten verzetten (zie De Korhaan 33(4): 89-91). Zolang er in het Vierde Kwadrant gebouwd wordt huizen er elk jaar weer oeverzwaluwen. Iedere keer weer zien deze kleine opportunisten kans ergens hun hollen te graven. Door dit gedrag, op plaatsen waar eigenlijk gebouwd moet worden, brengen zij aannemers in de problemen. Gelukkig waren die bereid om maatregelen te nemen en zo konden broedparen in de leidingsleuf behouden worden door schotten op enige afstand te plaatsen, waardoor het werk door kon gaan. Op de andere plek is de bouw, na overleg met de betrokken wethouder van de gemeente Huizen, stilgelegd. Met haar is toen gelijk de afspraak gemaakt dat er een voorstel zou komen voor de aanleg van een permanente oeverzwaluwwand in Huizen.

Tabel 1 Bewoonde oeverwaluwkolonies tussen Vecht en Eem in 1999

Naam kolonie	Gemeente	Aantal nesten	Vestigingsplaats
A1/A6	Muiderberg	13	zandwand
Naarderbos	Naarden	36	stortplaats
Oostdijk	Naarden	79	kunstwand
Egelshoek	Hilversum	45	gronddepot
's-Gravelandse Vaart	Loosdrecht	4	gronddepot
Naardermeent	Naarden	7	zandwand
Vierde Kwadrant	Huizen	34	gronddepot, leidingsleuf, oeverrand
Oostermeent	Blaricum	43	voormalige zandgroeve
Totaal		261	

Eind juli ging een voorstel met locaties, vormen van wanden en kosten naar de gemeente. Het wordt nu afwachten, maar deze winter wordt er wel bij de gemeente aan de bel getrokken. Dat zal ook bij de gemeente Eemnes gaan gebeuren, want daar was in 1998 toegezegd dat er mogelijkheden voor een kolonie zouden worden gerealiseerd. Ook Bunschoten heeft toezeggingen gedaan, maar deze nog niet in praktijk gebracht.

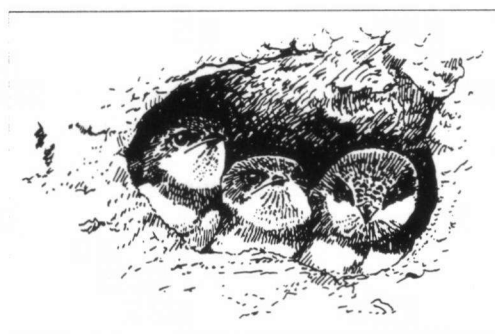
Ringonderzoek

Zowel op de stortplaats Muiderberg als bij de kunstwand langs de A1 zijn weer vangpogingen ondernomen. In Muiderberg gebeurde dat één keer en kwamen veertien oeverwaluwen in de netten terecht. Hiertussen bevonden zich twee exemplaren die in 1997 als volwassen exemplaren in deze kolonie waren geringd. In de kolonie langs de A1 lukte het om

176 oeverwaluwen te vangen; 24 hiervan waren al eerder van een ring voorzien. Zes daarvan waren al in 1997 en tien in 1998 op dezelfde plek als volwassen vogel geringd. Hieruit blijkt de trouw aan de kolonie. Toch hielden zich ook vogels die eerder in andere kolonies hadden gebroed in deze kolonie op. Twee oeverwaluwen waren in het broedseizoen 1998 als volwassen vogels in de kolonie bij de A27 / Tureluurweg geringd, een in 1998 in de kolonie van de groeve Oostermeent bij Blaricum, een in 1998 in Almere en een helemaal bij de Ooievaarsplassen. Hemelsbreed bedragen die afstanden respectievelijk 13, 7 en 23 kilometer van de kolonies waar zij nu zijn aangetroffen. Er is dus een relatie tussen kolonies die op niet al te grote afstand van elkaar liggen.

Dankwoord

De volgende personen leverden een bijdrage aan het onderzoek naar de bewoning van de kolonies: Kees Alten, Ricardo van Dijk, Anco Driessen, Jelle Harder, Dick Jonkers, Jan Kuijer, Frans Leurs, Bob van Poelgeest, Hans van Ruiten, Anja Schuitema, Adri Vermeule en Peter Vos.

Oeverwaluwen

Geraadpleegde literatuur
Alten, K. 1999. Geslaagde reddingspoging voor oeverwaluwen in Loosdrecht. De Korhaan 33(4): 89-91).